

life situations and which a person must master within a particular institution. Competency, in turn, is seen not simply as the possession of knowledge, but is an integrative combination of theoretical knowledge, practical skills, motivation, personal values, qualities and provides a person's ability to perform certain activities. A competent specialist will apply the method that is most suitable in a particular area.

The synonymy and discrepancy of the mentioned terms in the scientists' researches are characterized. Thus, some argue that the terms "competence" and "competency" are semantically related and have consonance, and therefore do not consider it necessary to distinguish them. However, other scientists understand competence as knowledge, skills, abilities, values, experience of a person, which in arbitrary combinations in practice will be successfully implemented due to competency.

The terms "competence" and "competency" of different researchers (N. Bibik, M. Pentyliuk, J. Raven, A. Khutorskyi) are substantiated on the basis of studying the scientific literature during the second half of XX – beginning of XXI centuries, who prove in their works that competence should be understood as knowledge and skills that allow individuals to perform actions, and the performance of specific tasks in a particular area should be interpreted as competency. According to scientists, the terms complement each other.

Key words: competence, competency, competency education, communicative competency, training, education, educational process, personality, knowledge, skills, abilities.

Дата надходження статті: 21.01.2020 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, доцент Ляшкевич А. І.

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi45.70>

Куценко І. В.*,

orcid.org/0000-0001-5347-4101

РЕФОРМУВАННЯ МОНІТОРИНГУ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ МОРСЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ НА ХЕРСОНЩИНІ (80-ТІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ)

У статті висвітлено особливості реформування моніторингу навчальних досягнень студентів морських навчальних закладів Херсонщини у 80-тих роках ХХ століття. Проаналізовано накази, звіти, протоколи засідань методичних об'єднань та педагогічних зібрань та інші документи, зміст яких пов'язаний із навчальною діяльністю морських навчальних закладів у цілому та моніторингом зокрема. Аналіз історичної літератури показав, що у 80 роках ХХ століття всі освітянські документи акцентували увагу на значній кількості ВНЗ (у тому числі й морських), які не забезпечують якісної теоретичної і практичної підготовки випускників; у навчальному процесі наголос робиться на розширенні обсягу інформації, що вивчається, а не на розвитку навичок самостійного творчого мислення у студентів; мало уваги приділено індивідуальній роботі зі студентами; норми роботи на викладача перевищують оптимальні, що призводить до зниження якості навчального процесу. Виконання цих постанов призвело до істотних змін у педагогічному процесі та моніторингу навчальних досягнень студентів морських навчальних закладів на Херсонщині. Аналіз протоколів засідань педагогічних зібрань, методичних об'єднань показав, що у 80-тих роках ХХ століття активно використовувались перші спроби організації моніторингу навчальних досягнень студентів: на засіданнях виокремлювались види контролю (поточний, тематичний та підсумковий), усіх курсантів поділяли на групи за здібностями з професійноорієнтованих дисциплін (сильні, слабкі та запущені). У статті

*© Куценко І. В.

значено, що моніторинг навчальних досягнень студентів заочного відділення після екзаменаційно-залікової сесії фіксує, що велика кількість студентів заочної форми навчання показала неуспішні результати, це пов'язується зі збільшенням вимог до навчальної діяльності, специфікою професійної діяльності курсантів-заочників, які знаходяться в рейсах.

Ключові слова: моніторинг, морська освіта, постанови радянського уряду, програмований контроль, відмітки, авторитарність, звіти про навчально-виховну роботу, формальність.

Постановка проблеми. В останні роки все більше уваги приділяється питанню підвищення якості морської освіти. Науковці наголошують на необхідності розробки цілісної моделі якості морської освіти. Особлива увага приділяється технологіям оцінки якості освіти, моніторингу як інструменту оцінки якості морської освіти. Моніторинг навчальних досягнень у цьому разі є засобом отримання об'єктивної, валідної інформації про стан і результати освітнього процесу. Зокрема, оцінка задоволеності учасників освітнього процесу умовами його організації, результати моніторингу дозволяють внести необхідні корективи керівництвом в діяльність установи. Однак ефективність подібної оцінки безпосередньо залежить від того, які при цьому використовуються методи і інструменти. Чинна в Україні система державного контролю якості вищої освіти включає процедури ліцензування, атестації та державної акредитації. Зокрема, один з показників діяльності ВНЗ відображає наявність і ефективність системи контролю якості освіти. У такому контексті аналіз державної освітньої політики в різні історичні періоди, об'єктивний розгляд накопиченого досвіду будуть сприяти успішному подальшому розвитку галузі морської освіти.

Аналіз досліджень. Питання моніторингу навчальних досягнень студентів морських навчальних закладів було досліджено у працях вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема, дослідження проблем навчальної та виховної діяльності в ретроспективі розкривались у працях В. Кузьменко, А. Савченко, Н. Слюсаренко та ін. Різні аспекти історії морської освіти розглядають Я. Нагрибельний (діяльність навчальних закладів морського профілю на Півдні України), О. Тимофеева (історія морської освіти в Україні з огляду на соціально-комунікативну компетентність майбутніх судноводіїв), О. Чагайда (особливості морської освіти в Україні у ХХ столітті), А. Ляшкевич (теорія і практика морської освіти на Півдні України у ХІХ – ХХ століттях) та ін. Велику значимість мають архівні документи, головним чином, це первинні матеріали Державного архіву Херсонської області. Досліджено накази, циркуляри, службове листування, відношення, звіти, протоколи засідань методичних об'єднань та педагогічних зібрань, рецензії та відгуки державних кваліфікаційних комісій зі захисту дипломних робіт та інші документи, зміст яких пов'язаний із навчальною діяльністю морських навчальних закладів у цілому та моніторингом навчальних досягнень у закладах морської освіти зокрема.

Проте аналіз наукових досліджень дає підстави стверджувати, що проблема моніторингу навчальних досягнень студентів морських навчальних закладів у 80-тих років ХХ століття ще недостатньо досліджена.

Мета статті – висвітлити особливості реформування моніторингу навчальних досягнень студентів морських навчальних закладах у 80-тих роках ХХ століття, спираючись на аналіз наукових досліджень, архівних та опублікованих документів.

Виклад основного матеріалу. Реформування моніторингу навчальних досягнень студентів морських навчальних закладів у 80-тих роках ХХ століття було направлене на виконання, насамперед, рішень ХХVII з'їзду КПСР та постанови Ради Міністрів СРСР «Про подальше вдосконалення підготовки спеціалістів з вищою та середньою спеціальною освітою без відриву від виробництва» (від 21.07.1981 р.), а також наказу Мінвузів СРСР «Про розширення прав педагогічних колективів середніх спеціальних навчальних закладів у вдосконаленні навчального процесу» (1987 р.). Цікавою для нашого дослідження є Постанова ЦК КПРС «Основні напрями перебудови вищої

та середньої спеціальної освіти в країні» (1987). Ці нормативні документи акцентували увагу на значній кількості ВНЗ (у тому числі – і морських), які не забезпечують якісної теоретичної і практичної підготовки випускників; у навчальному процесі наголос робиться на розширенні обсягу інформації, що вивчається, а не на розвитку навичок самостійного творчого мислення у студентів; мало уваги приділяється індивідуальній роботі зі студентами; норми роботи на викладача перевищують оптимальні, що призводить до зниження якості навчального процесу; значна кількість ВНЗ відірвана від виробництва, наукових установ і реального замовника, тому випускники ВНЗ виявляються не готовими до використання техніки та технологій нового покоління, не отримують навичок застосування сучасних засобів автоматизації технологічних процесів, проектування та наукових експериментів, управління виробництвом тощо [3, арк. 7, 100–102].

У контексті нашого дослідження зазначимо, що становлення моніторингу навчальних досягнень студентів морських навчальних закладів у 80-тих роках ХХ століття тісно пов'язано з розвитком управління навчальних закладів. Дослідженням проблем управління та педагогічного моніторингу першими займалися П. Блонський, І. Веселова, С. Іванов, Н. Йорданський, Н. Крупської, Д. Логінова та інші. У їхніх працях висвітлені питання організації освітнього процесу, управлінської діяльності її керівників (в основному – практичні, господарські питання), упровадження наукової організації праці в практику школи. Керівництво навчальними закладами здійснювалося на основі ленінських принципів управління, близьких до адміністративних.

Як зазначає В. Терентьева, планування системи управління суспільством не тільки не сприяло розвитку системи освіти та управління нею, а й гальмувало цей процес. Проте і в ці важкі для країни роки здійснювалося безперервне вдосконалення закладу, відбувалося становлення і розвиток органів внутрішкільного управління, визначення основних функцій керівництва та посадових обов'язків керівників [6, арк. 7, 100–102]. Лише в 50-ті роки інтерес до теорії та практики управління та моніторингу посилювався, збільшено кількість досліджень аналізу та узагальнення досвіду керівництва навчально-виховним процесом у навчальному закладі, здійснено осмислення управління та моніторингу як галузі педагогічної науки. Вони пов'язані з іменами А. Волковського, П. Зіміна, М. Нікітіної, Є. Перовського, Н. Сорокіна та інших. Відновився інтерес до наукової організації педагогічної праці.

Наукові дослідження 80-х років -- загальні питання управління навчальними закладами, моніторингу навчально-виховного процесу, наукової організації управлінської праці, соціально-психологічні механізми управління навчальним закладом. Досліджували нові галузі управління та моніторингу: аналізували структуру й функції управлінської діяльності, проблеми управління навчальним середовищем, створювали моделі процесу управління, організації та керівництва виховною роботою. З'явилися перші наукові роботи з теорії ухвалення управлінських рішень, проблеми вдосконалення функціональних знань і умінь керівників.

На Херсонщині в означений період функціювали кілька морських навчальних закладів: Херсонський судномеханічний технікум ім. адмірала Ф. Ф. Ушакова, Херсонське морехідне училище ім. лейтенанта Шмідта, які готували судноремонтників, судноводіїв, судномеханіків, електромеханіків та радіотехніків. Система підготовки передбачала початкову освіту широкого профілю з подальшою спеціалізацією й перепідготовкою за місцем служби [8, с. 162].

Як свідчать архівні документи, у Херсонському морехідному училищі імені лейтенанта Шмідта головною формою контролю самостійної роботи впродовж навчального року курсантів-заочників було рецензування контрольних робіт з метою перевірки якості роботи курсанта та вміння застосовувати теоретичні знання під час вирішення практичних питань, відзначити позитивні напрацювання в його роботі, указати на помилки, рекомендувати шляхи його вирішення [2, с. 12].

Також зазначається у звітах за 1987–1988 рр., що потрібно відмовитись від «процентоманії» під час моніторингу якості навчальної діяльності, що позитивно впливало на збільшення вимогливості та відповідальності в оцінці знань [2, с. 14].

У наказах та розпорядженнях (1987–1989 рр.) Херсонського морехідного училища ім. лейтенанта Шмідта зазначається, що моніторинг навчальних досягнень студентів заочного відділення після екзаменаційно-залікової сесії свідчить, що велика кількість студентів заочної форми навчання показали неуспішні результати, що пов'язується зі збільшенням вимог до навчальної діяльності, специфікою професійної діяльності курсантів-заочників, які знаходяться в рейсах [5, с. 12].

Зокрема, у 1987–1988 роках використовували методом організації моніторингу були предметні комісії зі спеціальностей аналізували діяльність заочної та очних форм навчання [там само, арк. 29].

Треба зазначити, що аналіз протоколів засідань педагогічних зібрань, методичних об'єднань Херсонського судномеханічного технікуму ім. адмірала Ф. Ф. Ушакова показав, що у 80-тих роках ХХ століття активно використовувались перші спроби організації моніторингу навчальних досягнень студентів: на засіданнях виокремлювались види контролю (поточний, тематичний та підсумковий), усіх курсантів поділяли на групи за здібностями з професійно-орієнтованих дисциплін (сильні, слабкі та запущені) [5, арк. 29].

Цікавим для нашого дослідження є той факт, що в Херсонському судномеханічному технікумі ім. адмірала Ф. Ф. Ушакова вийшов наказ № 1 від 03.01.84 «Про успішність з суспільних дисциплін», який вводить єдину уніфіковану систему звітності про успішність з суспільних дисциплін. Відповідно до цього наказу викладачі з суспільних дисциплін повинні готувати екзаменаційні відомості за формою УПОН – 2 та представляти їх голові предметної комісії з суспільних дисциплін [7, арк. 9].

З метою контролю успішності студентів з усіх дисциплін активно використовуються зведені відомості успішності за спеціальностями; відомості обліку навчальних годин, пропущених студентами, директорські контрольні роботи, опитування тощо [1, арк. 1–5].

Висновки. Зазначимо, що у 80-і роки в становленні моніторингу навчальних досягнень студентів морських навчальних закладів мали значення накази та рішення XXVII з'їзду КПРС та постанови Ради Міністрів СРСР, основні положення яких служили орієнтиром розвитку морської освіти. Виходячи з потреби практичної діяльності, вимог часу, учені пропонували нові структури, зміст, технології управління, розробляли вихідні положення систем управління школою в нових умовах. Однак до кінця 80-х років ще не склалася цілісна концепція моніторингу навчальних досягнень студентів морських навчальних закладів.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розкритті педагогічних умови моніторингу навчальних досягнень студентів майбутніх морських навчальних закладів.

Список використаних джерел:

1. Відомості обліку навчальних годин, пропущених курсантами (1981–1982 рр.) Херсонського судномеханічного технікуму ім. адмірала Ф. Ф. Ушакова. *Державний архів Херсонської області* (ДАХО). Ф. 2213. Оп. 9. Спр. 12. 12 арк.
2. Звіт про навчально-виховну діяльність (1980 р.) Херсонського морехідного училища ім. лейтенанта Шмідта. ДАХО. Ф. 529. Оп. 4. Спр. 18. 30 арк.
3. Накази та постанови СРСР (1980–1990 р.р.). ДАХО. Ф. 2213. Оп. 11. Спр. 4. 124 арк.
4. Протоколи засідань методичних об'єднань № 1–10 (1982–1986 рр.) Херсонського судномеханічного технікуму ім. адмірала Ф. Ф. Ушакова. ДАХО. Ф. 2213. Оп. 7. Спр. 6. 109 арк.
5. Терентьева Н. Еволюция окремих базових понять університетської освіти (друга половина ХХ – початок ХХІ століття). *Вісник Черкаського університету. Серія Педагогічні науки*. 2014. № 24 (317). С. 113–119.

6. Характеристики випускників Херсонського морехідного училища ім. лейтенанта Шмідта. ДАХО. Ф. 3529. Оп. 8. Спр. 9. 26 арк.
7. Ходаковський В. Ф. Історія морської освіти України. Херсонський державний морський інститут : навч. посіб. / Херс. держ. морс. академія. Херсон : Олді-плюс, 2007. 323 с.

References:

1. Vidomosti obliku navchalnykh hodyn, propushchenykh kursantamy Khersonskoho sudnomekhanichnoho tekhnikumy im. admiral Ushakova, 1981–1982 rr. [Information on the number of hours missed by cadets of Kherson Admiral Ushakov Ship Mechanical Technical School, 1981–1982]. Fund 2213. Inventory 9. File 12. State Archive of Kherson region, Kherson [in Russian].
2. Zvit pro navchalno-vykhovnu diialnist Khersonskoho morekhidnoho uchylyshcha im. leitenanta Shmidta, 1980 r. [Report on the educational activities of Kherson Lieutenant Schmidt Naval Academy, 1980]. Fund 3529. Inventory 4. File. 18. State Archive of Kherson region, Kherson [in Russian].
3. Nakazy ta postanovy SRSR, 1987 r. [Orders and resolutions of the USSR, 1987]. Fund 2213. Inventory 11. File 4. State Archive of Kherson region, Kherson [in Russian].
4. Protokoly zasidan metodychnykh obiednan № 1–10 Khersonskoho sudnomekhanichnoho tekhnikumy im. admiral Ushakova, 1986 r. [Minutes of meetings of methodical associations No 1–10 (1982–1986) of Kherson Admiral Ushakov Ship Mechanical Technical School]. Fund 2213. Inventory 7. File 6. State Archive of Kherson region, Kherson [in Russian].
5. Terentieva, N. (2014). Evoliutsiia okremykh bazovykh poniat universytetskoi osvity (druha polovyna XX – pochatok XXI stolittia) [Evolution of some basic concepts of university education (second half of the XX – beginning of the XXI century)]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seriia Pedagogichni nauky*, 24 (317), 113–119 [in Ukrainian].
6. Kharakterystyky vypuskniv Khersonskoho morekhidnoho uchylyshcha im. leitenanta Shmidta, 1987 r. [Characteristics of graduates of Kherson Lieutenant Schmidt Naval Academy, 1987]. Fund 3529. Inventory 8. File 9. State Archive of Kherson region, Kherson [in Russian].
7. Khodakovskiy, V. F. (2007). *Istoriia morskoi osvity Ukrainy. Kherson derzhavnii morskii institute* [History of maritime education in Ukraine. Kherson State maritime institute]. Kherson: Oldi-plus [in Ukrainian].

Kutsenko I. V.

orcid.org/0000-0001-5347-4101

REFORMATION OF MONITORING STUDENTS' EDUCATIONAL ACHIEVEMENTS IN MARITIME EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN KHERSON REGION (80 YEARS OF XX CENTURY)

The article highlights the reformation of monitoring students' educational achievements in maritime educational institutions in Kherson region (80s of the XX century) and its peculiarities. The orders, reports, minutes of methodological associations and pedagogical meetings and other documents, the content of which is related to the educational activity of maritime educational institutions in general and monitoring, are analyzed. An analysis of the historical literature showed that in the 80th, all educational institutions focused on a significant number of universities (including maritime) that do not provide high-quality of theoretical and practical training for graduates; in the educational process, the emphasis is on expanding the amount of information being learned rather than developing students' independent creative thinking skills; no attention is paid to individual work with students; teacher work standards exceed the optimum, which leads to decreasing in the quality of the educational process. The implementation of these regulations led to the significant changes in the pedagogical process and monitoring of educational achievements of students in marine educational institutions in Kherson region. The analysis of the pedagogical assemblies and methodical associations meetings showed that in the 80th the first attempts to organize the monitoring of students' educational achievements were actively used: the types of control (current, thematic and final) were distinguished at the meetings, all cadets were divided into groups in vocational-oriented disciplines (strong, weak and medium). In the article it is noted that educational achievements monitoring of the

correspondence department students after the examination session, that a large number of correspondence students showed unsuccessful results, which is connected with increasing of requirements for educational activity. The educational institutions used the following methods of monitoring organization - subject commissions on specialties, which analyzed the activity of correspondence and full-time forms of education.

Key words: monitoring, maritime education, Soviet government regulations, programmed control, marks, authoritarianism, reports on educational work, formality.

Дата надходження статті: 15.01.2020 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, доцент Рябуха І. М.

УДК [37:502]:376-056.45

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi45.75>

Овчиннікова О. М.*,

orcid.org/0000-0002-7184-6535

ГУМАНІТАРНА ОСВІТА В МОРСЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ (1965–1972 РР.)

У статті йдеться про гуманітарну освіту в морських навчальних закладах України (1965–1972 рр.). Нижньою межею обрано 1965 рік, коли відбувалася відмова від низки положень реформи 1958 року, а саме: повернення до 10-річної середньої освіти, до пріоритету денного навчання у вишах, скорочення пільг при вступі до вишів робітників промисловості зі стажем.

Акцентовано, що ключовим у реформі 1965 року став перехід до всезагальної середньої освіти, що було оголошено пріоритетом радянської освітньої політики.

Верхньою межею обрано 1972 рік, коли було підбито підсумки реформи 1965 року в постанові ЦК КПРС та РМ СРСР «Про завершення переходу до всезагальної середньої освіти». Надано короткий характеристику стану морської сфери в цей період часу. Наголошено, що морській освіті в 1965–1972 роках приділялася значна увага, оскільки в зазначений період відбувалися важливі події в житті держави та, зокрема, у морській сфері. Розглянуто навчальні плани 1965–1967, 1972 років Морського коледжу Херсонської державної морської академії та навчальні плани 1967–1972 років Херсонської філії Миколаївського кораблебудівного інституту, визначено загальну кількість годин, виділених на навчання та проаналізовано кількість годин, які виділялися на вивчення гуманітарних наук, а також виділено, які гуманітарні дисципліни вивчалися на кожному із курсів навчання. У цей період відбувалося широке впровадження автоматизації та механізації на морському транспорті, що відобразилося і в навчальних планах тих років, де на спеціальні дисципліни виділялося значно більше часу, ніж на гуманітарні. Визначено, що великого значення надавали ідеологічній та технічній складовим підготовки, тобто фахівці повинні були мати не лише теоретичні знання та практичні навички, але й повинні були виховані в дусі марксизму-ленізму.

Ключові слова: морська освіта, освітня реформа, морські навчальні заклади, гуманітарні дисципліни, навчальний план.

Постановка проблеми. Останнім часом більшість науковців і педагогів говорять про кризу системи освіти, головною причиною якої пов'язують з тим, що освіта втратила свій ціннісний аспект. Однією із причин є те, що вона має незадовільний гуманістичний підтекст, тому в сучасній Україні приділяється значна увага проблемі гуманітаризації освіти, тобто інтегруванню викладання технічних, природничо-математичних дисциплін із гуманітарними науками про суспільство і людину. Ставиться завдання

*© Овчиннікова О. М.